

Elinkustannusten nousu muokkaa kuluttajien ruokavalintoja

25.6.2024

Elintarvikealan ammattilaiset kokoontuivat toukokuussa Helsingin Messukeskukseen 53. kerran järjestetyille Elintarvikepäiville. Tapahtuman teemana oli ”Ruoka-ala kattaa tulevaisuuden”. Päivän aikana kuultiin lukuisia asiantuntijapuheenvuoroja, jotka käsittelivät monipuolisesti ruoka-alaa. Tässä artikkelissa käsitellään Elintarvikepäivässä kuulluista teemoista erityisesti uusia ravitsemussuosituksia ja pohditaan tapahtumassa esitettyyn tutkimustietoon pohjautuen, miten taloudellinen tilanne vaikuttaa kuluttajien ruokavalintoihin.

Kestävät ruokavaliot uudistettujen ravitsemussuositusten keskiössä

Helsingin yliopiston professori Maijaliisa Erkkola valaisi puheenvuorossaan ”Ravitsemussuositukset uudistuvat – mikä muuttuu?” kattavasti uudistuvien ravitsemussuositusten taustoja. Suosituksissa kestävien ruokavalioiden keskiöön on nostettu ravitsemuksellinen ja ekologinen kestävyys, huomioiden myös taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyden näkökulmat. Nautitun ruokavalion tulee olla paitsi terveyttä edistävää myös kaikkien väestöryhmien saavutettavissa sekä toteuttamiskelpoinen. Suositusten painopisteenä on kasvisten syönnin lisääminen, millä voidaan saavuttaa positiivisia terveys- ja ympäristövaikutuksia. Ympäristövaikutusten arviointi on tuonut paljon lisätyötä ja uudenlaista pohdintaa suosituksia koostaneelle työryhmälle, sillä ravinnon, terveyden ja ekologisten vaikutusten välisistä yhteyksistä on rajallinen määrä tieteellisiä tutkimuksia saatavilla.

Terveysnäkökulma on edelleen pääpainona ravitsemussuosituksissa. Erkkola kertoi, että uudistettuja

ravitsemussuosituksia työstäneessä työryhmässä huoleksi nousi sosiaalinen kestävyys ja tasa-arvoisuus. Suomessa väestöryhmien väliset terveyserot ovat suurempia kuin monissa muissa länsimaissa. Keskeiset ravitsemushaasteet kasaantuvat alimpiin sosioekonomisiin ryhmiin. Ruokaostosten osuus kotitalouksien menoista on pienituloisilla 18 %, kun suurituloisilla osuus on 12 %. Viimeaikainen ruoan hinnannousu (Forsman-Hugg, 2024) on lisännyt paitsi pienituloisten ahdinkoa myös terveysviranomaisten huolta pienituloisten ruokavalioiden ravitsemuksellisesta laadusta.

Ruoan hinnan vaikutus ostopäätöksiin korostunut

SOK:n pääjohtaja Hannu Krook kertoi esityksessään tammikuussa 2024 julkaisusta tutkimuksesta, jonka mukaan 57 % kuluttajista raportoi vähentäneensä tai joutuneensa luopumaan joidenkin ruokien ostamisesta taloudellisen tilanteen vuoksi. Luvussa oli kasvua 13 % verrattuna kesäkuuhun 2023. Kun taloudellinen tilanne on huono, kuluttajat säästävät erityisesti ravintolakäynneistä ja ruokaostoksista. Hinnan merkitys on korostunut ruokavalinnoissa. Taloustutkimus Oy:n Merja Lintusen ja Riitta Ristiluoman puheenvuorossa pohdittiin ruoan hintojen nousun vaikutusta kuluttajien ostokäyttäytymiseen teemalla ”Jakautuuko Suomi? Läpileikkaus ruoan hintojen nousun vaikutuksesta ostokäyttäytymiseen kuluttajasegmenteissä”. Tutkijoiden mukaan erityisesti kaupan omien merkkien suosio on kasvanut, ja punalaputettujen tuotteiden ostamisesta on tullut ns. järkevää kuluttamista. Taloustutkimuksen tutkimuksessa suurin osa, 71 %, vastaajista kertoi edullisen hinnan olevan suurin syy ostaa punalaputettuja tuotteita, ja vain 17 % osti niitä ympäristösyistä eli vähentääkseen ruokahävikkiä. Terveysnäkökulmaa tarkasteltaessa huolestuttavaa on, että kuluttajien vastauksissa oli selvä laskusuunta terveellisten ruokien (-7 % vrt. 2020) ja raaka-aineiden (-3 % vrt. 2022) valinnoissa. Toki edelleen löytyy kuluttajaryhmiä, joilla on varaa ostaa ruokaa omien mieltymyksin mukaan, esimerkiksi terveellisyyttä, kotimaisuutta, vastuullisuutta tai helppoutta painottaen.

Uudistuvat ravitsemussuositukset korostavat entistä enemmän kestävien ruokavalioiden merkitystä, painottaen ravitsemuksellista ja ekologista kestävyyttä. Samalla nousee huoli sosiaalisesta kestävyydestä ja kuluttajien tasa-arvosta, sillä väestöryhmien väliset terveyserot ovat Suomessa suuria. Elinkustannusten nousu vaikuttaa merkittävästi kuluttajien ruokavalintoihin, erityisesti pienituloisten osalta, jotka joutuvat yhä useammin tinkimään ruokien laadusta taloudellisista syistä. Tämä kehitys herättää huolta terveellisten ruokien kulutuksen vähentymisestä, mikä voi pitkällä aikavälillä heikentää kansanterveyttä.

Terhi Junkkari
yliopettaja
SeAMK

Kirjoittaja on SeAMKin Elintarviketeknologian ja ruokaturvallisuuden tutkimusryhmän vetäjä ja työskentelee yliopettajana bio- ja elintarviketekniikassa.

Margit Närvä
yliopettaja
SeAMK

Kirjoittaja toimii yliopettajana Seinäjoen ammattikorkeakoulun insinööri (AMK), Bio- ja elintarviketekniikan tutkinto-ohjelmassa, sekä YAMK-yliopettajana Ruokaketjun kehittäminen (ylempi AMK) -tutkinto-ohjelmissa.

Lähteet

Forsmann-Hug, S. (15.1.2024). *Pikakommentti: Ruuan hintojen nousu taittumassa – viime vuonna hinnat nousivat 9 prosenttia edellisvuodesta.* Haettu 24.5.2024. https://www.ptt.fi/pikakommentti-ruuan-hintojen-nousu-taittumassa-viime-vuonna-hinnat-nousivat-9-prosenttia-edellisvuodesta/